

8.11.

PERJANTAISARJA 5

Musiikkitalo klo 19.00

Vasili Petrenko, kapellimestari

Juliana Avdejeva, piano

Philomela, valm. **Marjukka Riihimäki**

*Johannes Brahms: Konsertto pianolle ja orkesterille
nro 1 d-molli op. 15*

45 min

I Maestoso

II Adagio

III Rondo (Allegro non troppo)

VÄLIIKA 20 min

*Gustav Holst: Planeetat, sinfoninen sarja
op. 32 orkesterille*

50 min

I Mars, sodan tuoja (Allegro)

II Venus, rauhan tuoja (Adagio)

III Merkurius, siivekäs sanansaattaja (Vivace)

IV Jupiter, ilon tuoja (Allegro giocoso)

V Saturnus, vanhuuden tuoja (Adagio)

VI Uranus, taikuri

VII Neptunus, mystikko (Andante)

Väliaika noin klo 20.00. Konsertti päättyy noin klo 21.20.

Suora lähetys Yle Radio 1:ssä ja internetissä (yle.fi/klassinen).

JOHANNES BRAHMS (1833–1897): KONSERTTO PIANOLLE JA ORKESTERILLE NRO 1 D-MOLLI OP. 15

Nuori Brahms sai lokakuussa 1853 yllättävää nostetta orastavalle säveltäjänuralleen, kun Robert Schumann julkaisi Neue Zeitschrift für Musik -lehdessä artikkelin ”Neue Bahnen” (Uusia uria). Siinä vasta 20-vuotias säveltäjä nostettiin lähes täydestä tuntemattomuudesta saksalaisen musiikin pelastajaksi. Schumannille Brahms ei ollut ”joku joka saavuttaa mestaruuden asteittain vaan joka ilmestyy täysissä varusteissa kuin Minerva”.

Schumannin intomielinen artikkeli oli Brahmsille kaksiteräinen miekka: yhtäältä häntä ilahdutti ja rohkaisi vanhemman säveltäjäkollegan ihailu, toisaalta hän ei vielä ollut varma, oliko hän kaiken ylistyksen arvoinen, oliko hän todella jo ”täysissä varusteissa kuin Minerva”. Ainakin sen Schumannin artikkeli aiheutti, että Brahmsin jo valmiiksi ankara itsekritiikki syveni entisestään. Se heijastui myös pian artikkelin jälkeen aloitetun ensimmäisen pianokonserton sävellystyöhön, josta tuli pitkä, monivaiheinen ja tuskallinen-kin prosessi.

Aluksi Brahms ei edes tiennyt pianokonserttoa säveltävänsä. Teoksen juuret ovat sonaatissa kahdelle pianolle, jota hän alkoi työstää maaliskuussa 1854. Teos ei valmistunut, mutta Brahms ei hylännyt luonnostelevaa materiaalia vaan ryhtyi muokkaamaan siitä sinfoniaa. Lopulta vuonna 1856 hän keksi yhdistää pianistisen ja orkestraalisen ulottuvuuden ja teh-

dä teoksesta pianokonserton. Teos oli käytännössä valmis maaliskuussa 1858, mutta Brahms teki siihen korjauksia aina tammikuussa 1859 Hannoverissa olleeseen ensiesitykseen saakka, kenties sen jälkeenkin.

Kantaesitys, jossa Brahms oli itse solistina, sai kohtuullisen hyvän vastaanoton, mutta viisi päivää myöhemmin Leipziginssä teos tyrmättiin täysin. ”Konserttoni on kokenut täällä loistavan ja ehdottoman tappion. Teoksen päätyttyä muutamat kämmenparit vietiin varovaisesti yhteen, mutta joka puolelta kuuluneet protestit estivät täydellisesti tällaiset suosionosoitukset”, Brahms kirjoitti viulisti Joseph Joachimille.

Kritiikeistä voi päätellä, että erityisesti konserton sinfoninen mittakaava ja sävelkielen ankaruus koettiin konsertolle vieraiksi piirteiksi. Hämmennystä aiheutti sekin, että vaikka solistiosuus on erittäin vaativa ja moniulotteinen, se ei ole samaan tapaan ulkoisesti loistelas kuin monissa 1800-luvun alkupuolta hallinneissa virtuoosikonsertoissa.

Teoksen ensiosaa hallitsee monille Brahmsin varhaisille teoksille ominainen kuohunta. Teoksen avaus on ainutlaatuisen latautunut klassis-romanttisessa konserttokirjallisuudessa ja heittää kuulijan välittömästi keskele hehkuva draamaa. Yhtä ainutlaatuinen on kuitenkin myös pianon sisääntulo, joka edustaa kaunispiirteisessä lempeydessään ensiosan ilmaisuastei-

kon toista ääripäätä. Osan kiinteää ja sinfonista luonnetta korostaa kadenssin puuttuminen.

Kun Brahms luonnosteli hidasta osaa, hän kirjoitti avausteeman oheen sanat "Benedictus qui venit in nomine Domini" (Siunattu olkoon hän, joka tulee Herran nimeen). Onkin arveltu, että hän piti osaa eräänlaisena soittimellisena requieminä vuonna 1856 kuolleen Schumannin muistolle. Toisaalta hän luonnehti eräässä kirjeessä osaa Schumannin puolison Claran muotokuvaksi; tiedetään, että hänen tunteensa Claraa kohtaan olivat tiivistyneet ihaillevasta ystävyydestä palvovaksi rakkau-

deksi. Mutta olipa osan tausta mikä tahansa, se luo koruttomassa, puhtaaksi hiotussa kauneudessaan täydellisen ja tehokkaan vastakohdan ensiosan myllerryksille.

Finaali on tiiviisti rakennettu *rondo*, jonka teemoissa on yhteistä motiivista ainesta. Osassa on mollisävellajista huolimatta vahva positiivisen energian lataus, jonka siivittämänä musiikki murtaa vaihtelevien episodien jälkeen kuin väkisin tiensä voitokkaaseen duuriin. Tulee mieleen se tapa, jolla Beethoven antaa monille mollin syvyyksistä alkaville teoksilleen positiivisen päätöksen.

GUSTAV HOLST (1874–1934): PLANEETAT

"Odotan sinun jonakin päivänä olevan kanssani samaa mieltä, että on suuri asia olla epäonnistunut. Jos kukaan ei pidä työstäsi, sinun täytyy jatkaa työskentelyä vain teosten ehdoilla. [...] Jokaisen taiteilijan pitäisi rukoilla, ettei hänestä tule menestynyttä."

Gustav Holstin sanoista kirjailija Clifford Baxille kuultaa pettymyksen ja tappion tuntu mutta myös syvempi taiteilijan rehellisyyttä kuvastava eetos. Hänelle itselleen kysymys menestyksestä oli polttava, sillä hän sai urallaan kokea sekä syrjäytymisen että lyhytaikaisen suosion. Hän oli pitkään yksi monista lupaavista mutta vaille laajempaa huomiota jääneistä säveltäjistä, joita Edward Elgarin aloittaman englantilaisen musiikin uuden kukoistuksen aikana oli ilmaantunut. Hänen teoksi-

aan esitettiin harvoin, ja vastaanotto oli yleensä viileä.

Vuosina 1914–1917 syntyi teos, joka muutti kaiken. Holstin orkesterisarja *Planeetat* kantaesitettiin Lontoossa syyskuussa 1918 valikoidulle kutsuvierasyleisölle ja julkisesti kaksi vuotta myöhemmin, mihin mennessä myös kuoroteos *Hymn of Jesus* oli tuonut hänen nimeään esiin. Kuitenkin juuri *Planeetat* oli se teos, joka toden teolla havahdutti yleisön hänen musiikilleen. Sen menestyksestä huolimatta Holstin suosion huippukausi jäi lyhyeksi, eikä mikään hänen myöhemmistä teoksistaan herättänyt samanlaista innostusta. Kansainvälisessä tietoisuudessa hän elää vain *Planeettojen* säveltäjänä.

Holstin teos on usein nähty tähtitieteellisenä runoelmana, lähiavaruuden

musiikillisena kartoituksena. Syvemmin hänen luomistyöhönsä vaikutti kuitenkin kiinnostus astrologiaan, johon hän oli tutustunut keväällä 1913 Clifford Baxin opastuksella. Juuri Bax ehdotti hänelle astrologiaan pohjautuvan teoksen säveltämistä. *Planeetoissa* ajatus toteutuu niin, että sen seitsemän osaa kuvastavat astrologian eri planeetoille antamia merkityksiä ja niiden vaikutusta ihmisluonteen kehitykseen. Näin koettuna teoksen varsinaisena ytimeinä ovat taivaankappaleiden sijasta ihmisen erilaiset luonnetyyppit ja elämän ulottuvuudet.

Planeetat on kirjoitettu massiiviselle orkesterille, jossa on nelinkertaiset puupuhaltimet, suuri vaskiryhmä (mm. kuusi käyrätorvea ja kaksi tuubaa), suuri lyömäsoittimisto, kaksi harppua, urut, jousisto ja päätösosassa vielä sanatonta osuutta laulava naiskuoro. Yksi *Planeettojen* suosion salaisuuksista onkin sen värikäs ja suuriin tehoihin yltyvä orkestraatio, jossa Holst on sulauttanut yhteen mm. Berliozilta, Richard Straussilta, Ravelilta ja Stravinskylta saamiaan vaikutteita.

Teoksen seitsemän osaa eivät seuraa tarkasti planeettojen järjestystä aurinkokunnassa, joskin osat on jäsennelty niin, että sisemmät planeetat ovat ensin, sitten ulommat. Oma Maaplaneettamme ei ole mukana, koska sillä ei ole vastaavaa merkitystä astrologisissa selitysteorioissa. Kokonaismuodosta rakentuu linja, joka alkaa erilaisista elämänilmiöistä (sota, rauha, ilo, vanhuus) ja etenee kohti päätösosan metafyyssistä maailmankokemuksesta.

Planeetat syntyi vasten ensimmäisen maailmansodan taustaa. Avausosa *Mars, sodan tuoja* on itsepintaisine

5/4-rytmeineen ja raastavine sointineen usein nähty sodanaikaisten tunteiden heijastumana, mutta todellisuudessa osa valmistui jo alkuvuodesta 1914, kuukausia ennen sodan syttymistä. *Venus, rauhan tuoja* luo viipyilevässä seesteisyydessään tehokkaan kontrastin avausosalle. *Merkurius, siivekäs sanansaattaja* on taiturillinen ja ilmapasti soiva scherzo.

Sarjan suosituin osa on *Jupiter, ilon tuoja*, jota on soitettu usein myös erillisenä kappaleena, vaikka Holst ei ajatuksesta pitänyt. Sen säteilevän energinen musiikki kääntyy keskivaiheilla elgarmaisen laveaksi hymniksi. Holstin oma suosikkiosa oli *Saturnus, vanhuuden tuoja*, joka alkaa pysähtyneissä tunnelmissa mutta askeltaa hitaissa kulkuerytmeissä raskaaseen nousuun. *Uranus, taikuri* on Mars-osan rinnalla sarjan toinen scherzo, joka tiivistyy marssimaiseen huipennukseen.

Päätösosassa *Neptunus, mystikko* siirrytään jo toiseen, aineellisen maailman tuolla puolen olevaan todellisuuteen. Tätä alleviivaa myös osan lopetus, jossa näkymättömissä oleva naiskuoro jää hiljentäen kertaamaan viimeisen tahdin sointuja, kunnes esitysohjeen mukaan ”ääni häviää kaukaisuuteen”. Päätös on eleettömyydessään niin eheä ja maaginen, että kun uusi planeetta Pluto löydettiin 1930, Holst oli haluton täydentämään teosta, vaikka sitä hänelle ehdotettiin. Vuonna 2006 Kansainvälinen tähtitieteellinen unioni poisti Pluton varsinaisten planeettojen listalta, joten Holstin ratkaisu osoittautui oikeaksi myös tähtitieteellisestä näkökulmasta.

Kimmo Korhonen

VASIL PETRENKO

Useissa merkittävässä kapellimestari-kilpailuissa menestynyt Vasili Petrenko toimi vuosina 2004–2007 Pietarin valtionakatemian orkesterin ylikapellimestarina. Syksystä 2013 alkaen hän on Oslon filharmonikkojen ylikapellimestari, ja jatkaa samalla Liverpoolin kuninkaallisen filharmonisen orkesterin ja Iso-Britannian kansallisen nuori-so-orkesterin ylikapellimestarina sekä Mihailovski-teatterin päävierailijana.

Viime vuosina Petrenko on johtanut monia merkittäviä orkestereita, kuten Philharmonia-orkesteria, Hollannin radion ja Lontoon filharmonikkoja, Ranskan kansallisorkesteria, Lontoon sinfoniaorkesteria sekä Sidneyyn ja Tokion sinfoniaorkestereita. Tulevia kohokohtia ovat muun muassa esiintymiset Los Angelesin filharmonikkojen, Ranskan radion filharmonisen orkesterin sekä Chicagon ja San Franciscon sinfoniaorkestereiden kanssa.

Petrenko johtaa myös paljon oopperaa. Hän debytoi 2010 Glyndebournen oopperafestivaalilla, missä hän johti Verdin Macbethin. Lisäksi hän on esiintynyt oopperataloissa mm. Pariisissa ja Hampurissa.

JULIANA AVDEJEVA

Juliana Avdejeva teki läpimurtonsa voitettuaan arvostetun Fryderyk Chopin -pianokilpailun Varsovassa vuonna 2010. Avdejeva on menestynyt myös muissa kansainvälisissä kilpailuissa, kuten Arthur Rubinstein -kilpailussa Puolassa, Bremenin pianokilpailussa 2003 sekä Geneven pianokilpailussa 2006.

Tällä kaudella Avdejeva mm. debytoi Lontoon filharmonikkojen ja Pittsburghin sinfoniaorkesterin kanssa sekä osallistuu Espanjan kiertueelle Moskovon radion Tšaikovski-sinfoniaorkesterin kanssa. Resitaaleissa Avdejevaa kuullaan Münchenissa, Mainzissa, Triestessä, Soulessa ja Hongkongissa. Tulevia kohokohtia ovat myös resitaalikiertue Japanissa sekä debyytti Osakan filharmonisen orkesterin solistina.

Avdejevan laaja ohjelmisto sisältää niin Bachia kuin 1900-luvunkin musiikkia. Hän on erityisen kiinnostunut vanhoista periodisoittimista ja on esiintynyt mm. Valistuksen ajan orkesterin solistina soittaen vanhaa Erard-pianoa. Avdejeva on myös intohimoinen kamarimuusikko, minkä puitteissa hän työskentelee mm. Berliinin filharmonikkojen muusikoiden sekä viulisti Julia Fischerin kanssa.

PHILOMELA

Tällä vuosituhannella Philomela on noussut Suomen tunnetuimpien kuorojen joukkoon. Marjukka Riihimäki on johtanut Philomelaa sen perustamisesta lähtien.

Philomela on omintakeinen kuoro. Ryhmä ennakkoluulottomia musiikkia rakastavia naisia, jotka yhdessä muo-

dostavat ainutkertaisen polyfonisen instrumentin. Philomelan esitykset ovat intensiivisiä ja yllättäviä kokemuksia, jotka usein yhdistävät teatterielementtejä musiikkiin. Philomela harjoittelee Helsingissä ja esiintyy joka puolella Suomea ja vuosittain myös ulkomailla. Philomelan musiikissa soi skandinaavinen nykykuoromusiikki, jota maustetaan maailmanmusiikilla ja suomalaisella kansanmusiikilla.

RADION SINFONIAORKESTERI

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin uusi ylikapellimestari on Hannu Lintu.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo. Saraste ja Oramo ovat RSO:n kunniakapellimestareita.

RSO:n ohjelmistossa on tärkeällä sijalla uusin suomalainen musiikki ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltioiminen kantaneuvoille Yleisradion arkistoon. Kaudella 2013–2014 orkesteri kantaesittää kuusi kotimaista Yleisradion tilaamaa teosta.

RSO on levyttänyt mm. Eötvösin, Nielsenin, Hakolan, Lindbergin, Saari-

ahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia sekä Launiksen Aslak Hetta-oopperan ensilevytyksen. Orkesterin levytykset ovat saaneet merkittäviä tunnustuksia, kuten BBC Music Magazine- ja Académie Charles Cros -palkinnot. Lindbergin ja Sibeliuksen viulukonsertot sisältävä levy Lisa Batiashvilin kanssa (Sony BMG) sai MIDEM Classical Awards -palkinnon 2008. Samana vuonna New York Times valitsi toisen Lindberg-levytyksen vuoden levyksi.

RSO tekee säännöllisesti konserttikiertueita ympäri maailmaa. Kaudella 2013–2014 orkesteri tekee Hannu Linnun kanssa Keski-Euroopan kiertueen.

RSO:n kotikanava on Yle Radio 1, joka lähettää orkesterin kaikki konsertit yleensä suorina lähetyksinä niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Osoitteessa yle.fi/klassinen voi konsertteja kuunnella sekä katsella korkealaatuisen livekuvan kautta. Syksyllä 2013 Yle Teema lähettää kaikki Hannu Linnun johtamat konsertit suorina lähetyksinä.